

Tag en tur til Louisiana og få pulsen ned

Kunst. Alexej Jawlensky er ikke ret kendt uden for en snæver kreds af specialister i tysk ekspressionisme. Det laver Louisianas lille, men vægtige udstilling med kunstnerens »meditationer« heldigvis om på.

Alexej Jawlensky

★★★★★☆☆

Louisiana Museum of Modern Art,
Gl. Strandvej 13, Humlebæk. Til 1. juni 2025

Holger Dahl
htda@berlingske.dk

Over 1.000 stort set ens, ganske små værker på knap fire år. Så mange billeder malede den russisk-tyske kunstner Alexej Jawlensky mod slutningen af sit liv.

Han var hårdt ramt af gigt i fingrene og blev nødt til at holde penslen med begge hænder som et par sælhundeluffer omkring dens skaft, men han malede hver dag fra morgen til aften, så længe han kunne holde om en pensel.

De sene, mørke motiver hører til Jawlenskys mest kendte billeder, også selvom etiketten »mest kendte« ikke betyder så meget i dette tilfælde. På trods af hans betydning for udviklingen af den abstrakte kunst er navnet Alexej Jawlensky ikke et, der er kendt af mange uden for en snæver kreds af specialister i tysk ekspressionisme.

Jawlensky, der levede fra 1864 til 1941, var faktisk en anerkendt maler i sin tid. Han var

Jawlenskys billeder fra det 20. århundredes begyndelse minder om værker af de kunstnere, han omgikkes. Her »Landsbyen Mur-nau« fra 1908. Foto: Kunstmuseum Basel.

venner med Kandinsky, Franz Marc og andre af kunstnerne omkring gruppen Der Blaue Reiter, men han havde svært ved at finde sit eget udtryk, og derfor bliver han sjældent til mere end en bisætning, når man skal beskrive skabelsen af det 20. århundredes moderne kunst.

Men nu er chancen her: Frem til 1. juni 2025 kan man på Louisiana stifte bekendtskab med maleren Jawlensky, og det er der mange gode grunde til at gøre. Ligesom der er god grund til at rose Louisiana for endnu en gang at have gravet en temmelig ukendt, men temmelig interessant kunstner frem fra kunsthistoriens dyb.

Den lille, men smukt vibrerende udstilling koncentrerer sig om Jawlenskys serielle arbejde som for eksempel de små, mørke abstraktioner, han så møjsommeligt arbejdede frem med smertende hænder i sit livs

sidste år. »Meditationer,« kaldte han dem: en i princippet uendelig serie med det samme ansigtsmotiv gentaget og gentaget og gentaget med små variationer i farve og vinkel.

De små meditationers farver vokser lysende ud af en sort bund. Billederne består af ganske få strøg, nogle gange måske kun omkring 100 strøg til hele billedet, men man fornemmer tydeligt, når man står over for dem, at de er malet langsomt, langsomt, langsomt.

Det er arbejde

De er netop meditationer eller bønner: Ritueller gentagelser af de samme handlinger eller ord, og helt som ved en bøn eller en meditation er det ikke slutresultatet, der er afgørende – det er tilstanden mellem slutningerne, om man så må sige.

Hvert enkelt værk er bare en trædesten i den flydende strøm af langsom billeddannelse, der var kunstnerens egentlige ærinde. Billeder, der bliver til som vejtrækninger.

Med de serielle motiver, Jawlensky udviklede, fra han var omkring 50 år gammel, trådte han for alvor ind i kunsthistorien. Her havde han fat i noget, også selvom der er adskillige eksempler på tidligere kunstnere, der arbejdede »serielt«:

Cézanne malede 81 billeder af Mont Sainte-Victoire, Monet havde sine åkander og malede også den berømte serie af katedralen i Rouen, ligesom Matisse ofte tegnede det samme motiv igen og igen for at trænge helt ind i dets mysterier.

Jawlenskys serier adskiller sig fra de

Jawlenskys meditationer inspirerede musikere som blandt andre den amerikanske komponist John Cage. Her »Meditation. En brusende lyd kom nærmere« fra 1935. Foto: Walter Bayer, Munich

nævnte, fordi de er så konsekvente, og fordi hans gentagelser har en helt speciel blanding af meditation og arbejde.

På den måde bringer Jawlenskys små mørke meditationer mine tanker hen på en anden østeuropæer, nemlig Andy Warhol (hans forældre var immigranter fra Slovakiet, *red.*), der også arbejdede med serier, og som i Lou Reeds og John Cales sangcyklus »Songs for Drella« bliver udstyret med replikken »It's just work - all that matters is work«.

Spirituel maleri

Jawlensky blev født ind i en relativt velstående familie i Torzhok i tsartidens Rusland. Han studerede maleri i Sankt Petersborg og flyttede i 1894 til München, hvor han blandt andre traf Jan Verkade, der havde været med i kredsen omkring Gauguin og gruppen Les Nabis.

Den spirituelle vinkel i kunsten, Verkade var eksponent for, appellerede til Jawlensky, og da han samtidig traf Kandinsky og blev introduceret til hans synæstetiske ideer om farvernes »klang«, havde han på mange måder fundet sin retning.

Det er imidlertid tydeligt, når man ser Jawlenskys ungdomsværker, at han manglede den originalitet, der kunne give ham et egentligt gennembrud. Hans billeder fra tiden omkring 1900 minder konstant betragteren om Kandinsky, Franz Marc, Matisse og andre af de kunstnere, der blev stående som fyrtårne i verdenskunsten.

Der skete imidlertid noget for Jawlensky, da Første Verdenskrig brød ud i 1914. På grund af sit russiske ophav måtte han forlade Tyskland, og han flyttede derfor til Schweiz.

Her begyndte han at male sine serier. Det første serielle motiv var udsigten fra hans atelier: et træ, nogle buske, en himmel. Enkle elementer, han malede igen og igen.

Variationer, kaldte han disse billeder med et udtryk fra musikken, som gennem hele livet spillede en stor rolle for ham.

Jawlensky malede sine landskabsvariationer i et par år, men fandt efterhånden ud af, at kun det menneskelige ansigt kunne give hans motiver den spirituelle grundtone, han søgte, og derfor begyndte han i 1917 at male »mystiske ansigter«.

Disse ansigtsmalerier var inspirerede af de russiske ikoner, han naturligvis havde et nært forhold til. Han gjorde trækkene gradvist mere abstrakte, og da han mod slutningen af sit liv var plaget af den alvorlige gigtskygdom, opløste motiverne sig næsten fuldstændig og blev til simple gentagelser af lodrette strøg.

Louisianas udstilling koncentrerer sig om de sene serier og har endda særlig opmærksomhed på de lysende »meditationer« fra Jawlenskys sidste år, som da også er de mest interessante malerier fra hans hånd.

Det er en ganske lille, men meget vægtig udstilling. Helt som med Jawlenskys værk bliver opmærksomheden stærkere, når man ikke skal gennem sal på sal, men i stedet i et mindre rum kan fordybe sig - meditativt - i de møjsommeligt skabte, små sorte billeder.

I 1935 købte den amerikanske komponist John Cage et af Jawlenskys serielle værker og skrev i et takkebrev: »Jeg skriver musik, og De er min lærer.«

Når man selv lader sig drive med Alexej Jawlenskys billedstrøm i Louisianas underjordiske ustillingslokaler, forstår man umiddelbart, hvad Cage mente.

DEN
HIRSCHSPRUNGSKE
SAMLING

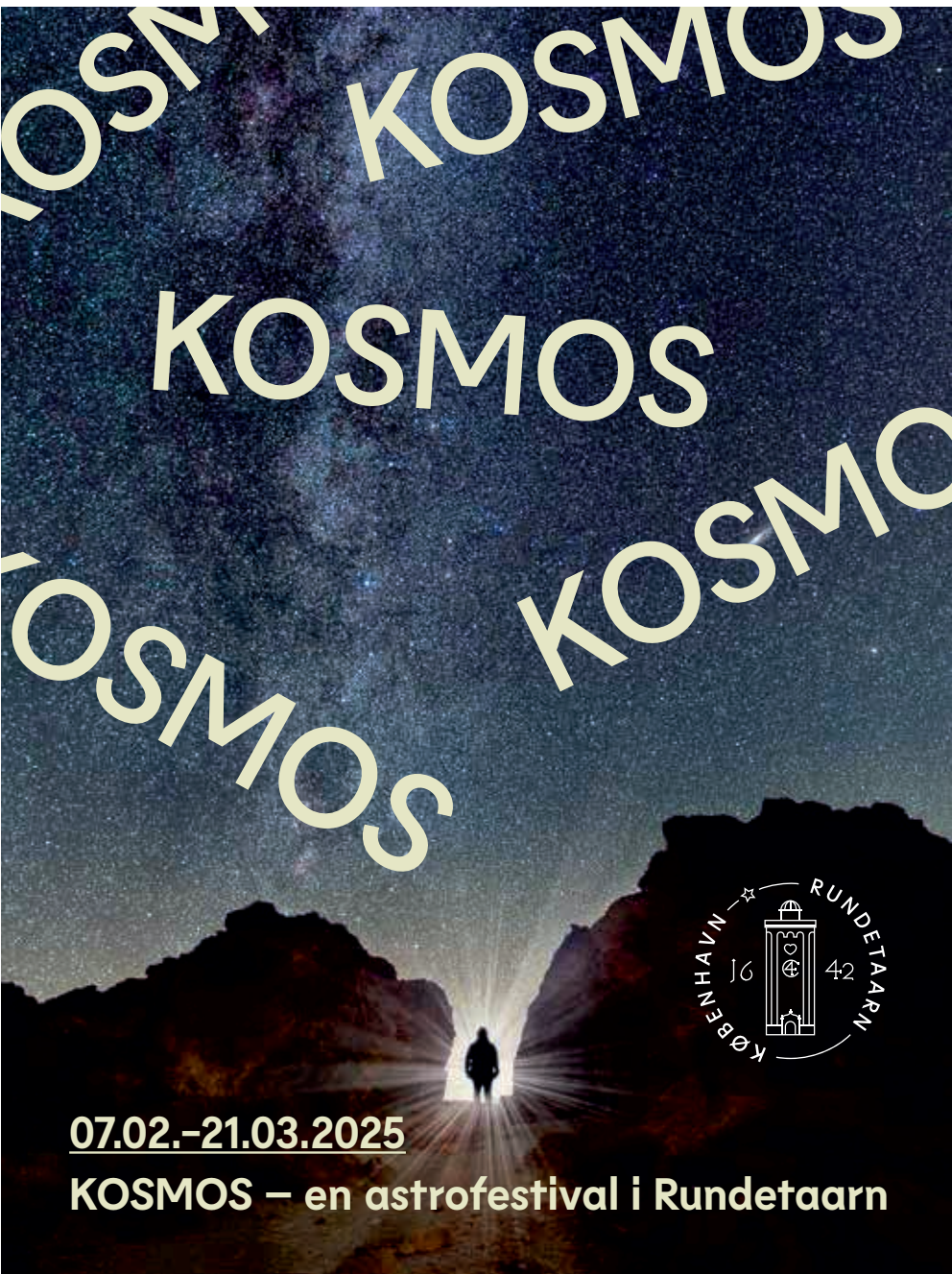
PARK
MUSEER
NE

Hos mig

07.02.
25.05.

– skagensmaleren
Viggo Johansen

KOSMOS

07.02.-21.03.2025

KOSMOS – en astrofestival i Rundetaarn